

1.4. STANDARDI KVALITETA ČASOVA

Partneri su predložili da se za samoevaluaciju časa na kome se obrađuje sadržaj iz oblasti prava deteta koriste standardi definisani u **Listi usaglašениh standarda kvaliteta časa na kome se obrađuju sadržaji obrazovanja za prava deteta**.

Ovim standardima se nastavnik/ca rukovodi prilikom pripreme časa, a posle održanog časa procenjuje njihovu ostvarenost. Prilikom samoprocene, naročito kod standarda za koje nastavnik/ca proceni da nisu ostvareni, važno je zapisati komentar i predlog korekcije u radu, kako bi standard bio ostvaren prilikom realizacije sledećeg časa. Komentari nastavnika o neostvarenim, ali i ostvarenim standardima mogu da posluže i za razmenu sa drugim kolegama prilikom evaluacijskih sastanaka, čime bi se omogućili horizontalno učenje.

LISTA USAGLAŠENIH STANDARDA KVALITETA ČASA NA KOME SE OBRAĐUJU SADRŽAJI OBRAZOVANJA ZA PRAVA DETETA

STANDARD	OSTVAREN/ NEOSTVAREN	KOMENTAR/KOREKCIJA
1. Nastavnik /ca integriše sadržaje OPD sa sadržajima nastavnog predmeta.		
2. Nastavnik/ca dobro vlada pojmovima iz oblasti OPD.		
3. Način na koji nastavnik/ca organizuje i realizuje čas pokazuje poštovanje prava deteta u praksi.		
4. Učenici daju povratnu informaciju o svakom času (obezbeđena je evaluacija časa od strane učenika).		
5. Na času je obezbeđena participacija dece (njihova aktivna uloga u realizaciji časa).		
6. Nastavnik povezuje sadržaje iz oblasti prava deteta sa ličnim iskustvom učenika i sa sopstvenim ličnim iskustvom.		

--	--	--

STANDARDI KVALITETA REALIZACIJE ČASOVA NA KOJIM SE OBRAĐUJU SADRŽAJI OBRAZOVANJA ZA PRAVA DETETA

Obrazovanje za prava deteta realizuje se u nastavi tako da se ostvare sledeći standardi:

1. Za časove na kojima se obrađuju sadržaji iz oblasti obrazovanja za prava deteta koriste se scenariji iz Resurs paketa.
2. Časovi na kojima se obrađuju prava deteta realizuju se na odeljenskoj zajednici, na časovima pojedinih nastavnih predmeta ili kao tematski interdisciplinarni časovi.
3. Postoji evidencija u školskoj i projektnoj dokumentaciji o svakom realizovanom času.
4. Svaki čas je dokumentovan (priprema/scenario, evaluacioni list za samoprocenu ili horizontalnu procenu, evaluacija časa od strane dece, snimci, produkti...)
5. Časovi se realizuju u svim razredima osnovne škole uključuju i pripremni predškolski program.
6. Tokom pripreme časa nastavnici koriste materijal SMERNICE ZA REALIZACIJU KVALITETNOG ČASA.
7. Evaluacija časa od strane dece je obavezna.
8. Samoevaluacija časa je obavezna.
9. Za samoevaluaciju časa nastavnici koriste materijal LISTA USAGLAŠENIH STANDARDA KVALITETA ČASA NA KOME SE OBRAĐUJU SADRŽAJI OBRAZOVANJA ZA PRAVA DETETA U školi se četiri puta godišnje održavaju evaluacijski sastanci na kojima nastavnici iznose samoprocenu realizovanih časova.

1.5. SMERNICE ZA REALIZACIJU KVALITETNOG ČASA

Prilikom pripreme časova koje se odnose na obrazovanje za prava deteta nastavnici koriste sledeće ček liste tako što planiraju sadržaje, oblike rada, metode, svoje aktivnosti i aktivnosti učenika tako da zadovolje najveći broj pitanja/stavki.

Napisan scenario/pripremu za čas nastavnici proveravaju pomoću pitanja koje su definisana na osnovu standarda kvalitetnog časa. Nije obavezno da se svaki čas planira tako da se zadovolje svi zahtevi, ali bi bilo poželjno da se u okviru svakog standarda obuhvati bar polovina stavki.

Neke od ovih stavki (osenčene sivom bojom) nisu deo scenarija/pripreme, ali su deo očekivanog ponašanja nastavnika tokom realizacije svakog časa, pa se mogu upotrebiti u samoproceni posle realizovanog časa.

ČEK LISTA ZA PRIPREMU KVALITETNOG ČASA U OBLASTI OPD

1. Nastavnik/ca primenjuje didaktičko-metodička rešenja usklađena sa principima i vrednostima OPD na času.	Da li će učenicima biti jasno koje ciljeve časa koji se odnose na OPD treba da postignu?
	Da li su uputstva i objašnjenja koja sam predvideo/la jasna ? (precizna, jednostavna, iskazana rečima prilagođenim učenicima)
	Da li je u scenariju/pripremi vidljivo koje ključne pojmove koji se odnose na OPD učenici treba da nauče?
	Da li sam planirao/la nastavne metode koje su usklađene se principima i vrednostima OPD?
	Da li je u scenariju/pripremi vidljivo da su pitanja/zadaci/zahtevi postupno sve složeniji?
	Da li je scenarijom/pripremom predviđeno da deca učestvuju u izboru načina rada na času?
2. Nastavnik/ca uči učenike različitim tehnikama učenja na času.	Da li je scenarijom/pripremom predviđeno da se koriste različiti načini/pristupi za rešavanje zadataka/problema?
	Kroz koje aktivnosti i sadržaje je predviđeno da učenici novo gradivo povežu sa prethodno naučenim?
	Kroz koje aktivnosti i sadržaje je predviđeno da učenici povežu nastavne sadržaje sa primerima iz svakodnevnog života?
	Kroz koje aktivnosti i sadržaje je predviđeno da učenici u procesu učenja povezuju sadržaje iz različitih oblasti?
	Da li sam aktivnosti planirao/la tako da omogućavaju da učenici postavljaju sebi ciljeve u učenju?(npr. sami biraju zadatke)
3. Nastavnik/ca prilagođava rad na času obrazovno-vaspitnim potrebama učenika.	Da su zahtevi postavljeni tako da su prilagođeni mogućnostima učenika (diferencijacija i individualizacija, tj. da li postoje različiti nivoi težine zadatka za rad na času za pojedine grupe učenika)?
	Da li predviđeno dovoljno vremena za učenike kojima je potrebno više vremena za pojedine aktivnosti ?
	Da li je nastavni materijal prilagođen individualnim karakteristikama učenika? (dužina teksta, veličina slova, slike, ilustracije, il i sl.)
	Dali su aktivnosti planirane scenarijom/pripremom za čas takve da mi omogućuju da tokom časa posvetim vreme učenicima u skladu sa njihovim obrazovnim i vaspitnim potrebama?
	Da li su aktivnosti na času tako planirane da svi ili skoro svi učenici neko vreme rade samostalno da bih mogao/la da, po potrebi, posvetim vreme pojedinim učenicima?
	Da li su scenarijom/pripremom predviđeni specifični zadaci/aktivnosti/materijali na osnovu IOP-a za učenike kojima je potrebna dodatna podrška u obrazovanju?

4. Učenici stižu znanja iz oblasti prava deteta na času.	Na koji način sam obezbedio/la da učenici budu zainteresovani za rad na času? (iskoristio neku njima blisku životnu situaciju, nešto akuelno iz sveta filma, muzike i sl. postavio neki zadatak u vidu zagonetke, rebusa i sl. kako bih podstakao radoznalost i traganje za rešenjem..)
	Na koji način, odnosno kojim oblicima i metodama rada, aktivnostima sam obezbedio/la da učenici aktivno učestvuju u radu na času?
	Na koji način sam obezbedio/la povratnu informaciju o tome da su učenici razumeli predmet učenja na času?
	Koje dostupne izvore znanja sam obezbedio/la učenicima na času?
	Na koji način sam obezbedio/la saradnju ili timski rad na času?
	Da li sam predvideo/la da tokom časa dajem povratne informacije koje mogu da im pomognu da reše zadatak/unaprede učenje?
	Da li sam predvideo/la mogućnost (listu rešenja, kriterijume za procenu nekog produkta ili aktivnosti, ček listu i sl.) da učenici sami ili u paru procenjuju tačnost odgovora/rešenja?
	Da sam u scenariju/pripremi planirao/la da učenici obrazlože kako su došli do rešenja?
5. Nastavnik/ca efikasno upravlja procesom učenja na času poštujući principe i vrednosti OPD .	Da li sam efikasno struktuirao/la i povezao/la pojedine delove časa, tako da se na ono, na čemu su učenici radili u jednom delu časa nadovezuju na aktivnosti u narednom delu časa?
	Da li sam efikasno isplanirao/la vreme na času, da ne bude "praznog hoda" ali ni nedostatka vremena da se ostvare svi planirani ishodi? Da li sam predvideo/la rezervne zadatke za učenike koji brže napreduju?
	Da li sam, ukoliko je potrebno, za ovaj čas predvideo/la neka dodatna pravila ponašanja o kojima ću se dogovoriti sa učenicima?
	Da li sam planirao/la korišćenje nastavnih sredstva tako da su ona zaista u funkciji učenja učenika?
	Da li sam izabranim oblicima i metodama rada i planiranim aktivnostima učenika obezbedio/la interakciju među učenicima koja je u funkciji učenja? Da li sam planirao/la da pozovem učenika da postavljaju pitanja, predlažu ideje i daju komentare koji se mogu koristiti za dalji rad na času?
	Da li sam predvideo/la kako ću proveriti da li su postignuti ciljevi časa?
6. Nastavnik/ca koristi postupke vrednovanja koji su u funkciji daljeg učenja.	Da li sam planirao/la da u evidenciji o napredovanju učenika zabeležim neki komentar o svakom ili pojedinim učenicima (veštine izražavanja i saopštavanja; razumevanje, primena i vrednovanje naučenih postupaka i procedura; rad sa podacima i rad na različitim vrstama tekstova; umetničko izražavanje; veštine, rukovanje priborom, alatom i tehnologijama i izvođenje radnih zadataka i angažovanje učenika koje obuhvata: odgovoran odnos prema radu, postavljenim zadacima, aktivno učestvovanje u nastavi, saradnju sa drugima i iskazano interesovanje i motivaciju za učenje i napredovanje). ¹
	Da li sam prilagodio/la zahteve/zadatke pomoću kojih proveravam napredak učenika mogućnostima učenika?
	Nastavnik/ca pohvaljuje napredak učenika.
	Da li sam predvideo/la dovoljno vremena za davanje potpune i razumljive povratne informaciju učenicima o njihovom radu?
	Da li sam planirao/la kako ću učenike upoznati sa načinom i kriterijumima pomoću kojih mogu da procenjuju svoj napredak?
7. Nastavnik/ca stvara podsticajnu atmosferu za rad na času.	Nastavnik/ca pokazuje poštovanje prema učenicima.
	Nastavnik/ca ispoljava empatiju prema učenicima.
	Nastavnik/ca adekvatno reaguje na međusobno neuvažavanje učenika.
	Koje postupke za motivisanje učenika sam planirao/la?
	Da li sam predvideo/la vreme i mogućnost za učenike da postavljaju pitanja, diskutuju i

¹Pravilnik o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, član 4.

Prilikom pripremanja časa na koje će se obrađivati sadržaji iz oblasti prava deteta potrebno je uvažiti vrednosti i principe koji su sadržani u dokumentu *Indikatori ostvarenosti prava deteta u obrazovanju (Indeks)*. Za ovu svrhu napravljena je lista pojmova koji predstavljaju osnovne vrednosti u oblasti obrazovanja za prava deteta, a koji su deo indikatora ostvarenosti prava deteta u obrazovanju.

Ova lista može biti od koristi nastavnicima naročito kad definišu ciljeve i očekivane ishode časa. Takođe, napisan scenario/pripremu nastavnici mogu uporediti sa ovom listom pojmova/vrednosti kako bi proverili u kojoj meri su ove vrednosti/pojmovi vidljivi u sadržaju koji će se obrađivati tokom časa, ali i u planiranom načinu rada (organizaciji časa, oblicima, metodama, aktivnostima na času).

Naravno, nastavnici mogu (i bilo bi veoma poželjno da to čine) koristiti i originalni Indeks kada pripremaju časove, a ova lista može da im posluži za brzu proveru usklađenosti napisanog scenarija/pripreme sa osnovnim vrednostima obrazovanja za prava deteta.

LISTA OSNOVNIH POJMOVA/VREDNOSTI U OBLASTI OPD

	DA	NE
multikulturalnost		
nediskriminacija		
tolerancija		
odlučivanje		
održivi razvoj		
saradnja		
timski rad		
rešavanje problema		
poznavanje tehnika učenja		
participacija		
upravljanje sobom i svojim aktivnostima		
kritičko mišljenje		
analiza i kritička procena informacija		
efikasna komunikacija		
korišćenje raznovrsnih verbalnih, vizuelnih i simboličkih sredstava		
odgovornost		
preduzetništvo		
efikasno i kritičko korišćenje naučnih i tehnoloških znanja		
aktivne metode		
individualizovana nastava		
dosledna primena pravila		
nagrađivanje		
primena koncepta nenasilne komunikacije i pozitivnog disciplinovanja		
lični primer		

konsultovanje dece u vezi sa sadržajima/oblastima koje se obrađuju na časovima		
učešće u proceni sopstvenog znanja i znanja drugih učenika i rada nastavnika		
učešće u izboru načina rada na času		

DODATNA UPUTSTVA ZA KREIRANJE NASTAVNE JEDINICE I PISANJE SCENARIJA/PRIPREME

Formalni zahtevi

1. Potrebno je pridržavati se strukture koja je data u formularu – sve rubrike treba da budu adekvatno popunjene.
2. Ukoliko se pominju prilozi u scenariju, oni treba da budu priloženi ili u atačmentu, ili na kraju formulara.
3. Obavezno navesti literaturu koja se koristi za nastavni čas, posebno ukoliko se koristi dodatna literatura koja nije predviđena nastavnim programima.
4. U formularu je potrebno pored naziva škole navesti i grad u kojem se škola nalazi.

Formalno-sadržinski zahtevi

1. Ciljevi i ishodi u vezi sa PRAVIMA DETETA treba da budu povezani, ishodi treba da proizilaze iz ciljeva, tj. da budu konkretnije definisani ciljevi, **jer su ishodi merljivi, proverljivi rezultati učenja** (npr. cilj je decentracija, tj. posmatranje jedne pojave iz više uglova, a ishod je da će učenici biti u stanju da pojam geografskih otkrića vide sa stanovišta zemalja čiji su brodovi otkrili nove kontinente, drugih evropskih zemalja, kao i sa stanovišta starosedelaca kontinenata koji su “otkriveni”).
2. Ciljevi i ishodi u vezi sa PRAVIMA DETETA treba da budu konkretni i precizni (izbegavati ciljeve kao što su učenje o pravima deteta, učenje novog sadržaja – bez preciziranja kojeg sadržaja, isl).
3. Scenario mora da bude u vezi sa ciljevima i ishodima, tj. scenario treba da bude veoma precizna konkretizacija navedenih ciljeva. Voditi racuna da za sve sto je definisano kao cilj u vezi sa PRAVIMA DETETA u scenariju treba da postoji sadržaj i akotvnost iz kojih se vidi kako će se taj cilj ostvariti.
4. Ciljevi i ishodi ne moraju da budu previše ambiciozni, nekada je dovoljno da se navede jedan cilj i jedan ishod pa da čas bude dobar (npr. decentracija kao cilj, ili kritički odnos prema nekoj pojavi koja je do tada posmatrana iz jednog ugla ili samo na jedan način, kao npr. geografska otkrića).
5. Moguće je koristiti radionice iz priručnika, ali ih staviti u kontekst svog predmeta, tj. specifične teme koja se obrađuje.
6. Elementi sadržaja koji se odnose na PRAVA DETETA takođe moraju biti u vezi sa ciljevima, ishodima i nastavnom jedinicom (ne moraju da budu toliko direktno povezani sa ciljevima kao ishodi i nastavna jedinica koji logički proizilaze iz ciljeva, ali moraju da budu u vezi sa ciljevima).

Primer za nepovezanost ishoda sa sadržajem nastavne jedinice (npr. ako je definisan ishod: *učenici će znati kako da zaštite svoja prava*, na času na kome se obrađuje neko književno delo u kome se spominje kršenje dečijih prava, ali se u analizi ostaje samo na opisu prava koja su prekršena, a ne razgovara se i o načinima zaštite prava deteta, onda ovaj ishod nije u vezi sa sadržajem nastavne jedinice, a mogao bi da bude)

Pestalozzi Children's Foundation

Sadržinski zahtevi

1. Nastavna jedinica treba snažno da bude prožeta sadržajem prava deteta (i diskusijom na ovu temu) (npr. Ne časovi gde se u završnom delu pominje samo usputno prava deteta ili pojedino pravo...)
2. Scenario mora da bude jasan i pregledan. Podelite čas na delove. Ukoliko je predviđena diskusija, navedite okvir diskusije (nekoliko ključnih pitanja koja će se postaviti učenicima a u vezi sa PRAVIMA DETETA) i napomenu za nastavnika u kom pravcu želite da vodi diskusiju, tj. na koji način želite da poentira kraj diskusije.
(SCENARIO PIŠITE TAKO DA NEKI DRUGI NASTAVNIK MOŽE REALIZOVATI VAŠ ČAS SAMO NA OSNOVU PISANE PRIPREME...)
3. Decentrirajte se, zamislite da će to čitati i drugi nastavnici koji nemaju to znanje koje vi imate, neka scenario bude jasan i vama i njima koji će ga čitati (ne ustežite se da pišete napomene za nastavnike koji će te časove raditi).
4. Nemojte pisati očekivane odgovore učenika, dovoljno je da napravite okvir diskusije.
5. Nemojte prepričavati nastavnu jedinicu (npr. nije neophodno da u tekstu napišete celu biografiju neke ličnosti, ili istorijski okvir nekog događaja, dovoljno je da se pozovete na to, npr. Sledi kratka biografija Napoleona – najbitnije činjenice u vezi sa njegovim odrastanjem – ukoliko nešto u biografiji hoćete da istaknete pošto vam je važno za dalji rad, onda napišite to: sledi biografija sa posebnim osvrtom na).

Predloženi formular

Општи подаци о наставној јединици

Предмет	
Назив наставне јединице	
Разред	
Аутор наставне јединице	
Школа	
Тип часа	
Наставне методе	
Облици рада	
Циљеви (укратко навести циљеве који се желе постићи наведеним активностима).	
Исходи (таксативно навести какве исходе очекујемо после наведених активности, тј. шта ће ученици својити/разумети /освестити/урадити после активности).	
Ток часа (навести сценарио наставне јединице, тј. уводне, централне и завршне активности. Одредити и оријентациони временски оквир за активности – навести трајање активности у минутима).	
Елементи права детета у наставној јединици (детаљно навести шта су све елементи који указују на права/о детета у одређеној наставној јединици, на које све начине наставна јединица подстиче ученике да размишљају о	

правима детета).	
Материјал (таксативно навести материјале који се користе за реализацију наставне јединице, а примерак сваког материјала доставити у прилогу).	